

печера означає і народження, і смерть. Можна провести паралелі з матір'ю-землею, яка народжує, але й забирає до себе. Отже, відповідний асоціативний ряд: смерть=матка=земля=Тартар.

Еротичний момент підсилено розвитком античної асоціації, застосованої і у вірші «Філіс...»: це лексема *swain* та експліцитна пара Дафніс і Хлоя: «Was of her beauty grown so vain, / She doubted not to win the swain <...> / She ask'd about her friends below; / This meagre fop, that batter'd beau; / Whether some late departed toasts / Had got gallants among the ghosts? / If Chloe were a sharper still / As great as ever at quadrille!» [5, p. 497]. Іронію підсилено тим, що флірт – у царстві тіней, серед примар. Лексично цікаво те, що багато слів, пов'язаних з любовним етикетом, походять з французької мови: *beau* сьогодні має англійським відповідником *boyfriend*; *gallant* перекладається як «(галантний) кавалер або залицяльник», «світський чоловік», «коханець», «галлант»; *coquettes* – «кокетка», «кокетливий(-а)», тощо.

Таким чином, здійснений аналіз виявляє важливість відтворення в українському перекладі взаємозв'язку Еросу і Танатосу в окресленому вірші Дж. Свіфта: Смерть як маскулінний персонаж (*he*) постає як наречений Дафні, яка одразу закохується у гостя – тобто відчуває потяг до Танатосу. Автор висміює цей потяг, імпліцитно переконуючи реципієнта у важливості потягу до життя. Численні алюзії й пародії на куртуазну традицію, а також високу поезію елизаветинської доби підкреслюють значення розуміння перекладачем кількарівневих смислів, закодovаних у цих текстах, і виразніше змалювання прийомів чорного гумору у поета.

Література

1. Лист Віри Вовк до Ольги Смольницької від 30 травня 2017 р., 16:10. (З особистого архіву Ольги Смольницької).
2. Смольницька О. О. Специфіка творчо-комунікативного самовиявлення у вибраних віршах Кетрін Філіпс (1631/32 – 1664) – англійської поетеси доби Реставрації: перекладознавчий аспект / О. О. Смольницька // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». Збірник наукових праць. – Вип. 25, т. 2. – Одеса, 2016. – С. 193 – 197.
3. Трош С. Е. Гендерна картина світу в англійській поезії періоду Реставрації (на матеріалі творчості С. Батлера) / С. Е. Трош // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – 2016. – Вип. 61. – С. 281.
4. Трош С. Еволюція гендерного дискурсу в британській поезії кінця XVII – початку XVIII ст. / Сабріє Трош // Іноземна філологія. – 2016. – Вип. 129. – С. 98.
5. Swift J. Death and Daphne, to an Agreeable Young Lady, but Extremely Lean / Jonathan Swift // The Works of Jonathan Swift, D.D.: Miscellaneous poems. Dean of St Patrick's, Dublin; Containing additional letters, tracts, and poems, not hitherto published with notes, and a life of the author, by Walter Scott, Esq. – Vol. XIV. – Edinburgh: Printed for Archibald Constable and CO. Edinburgh; White, Cochran, and Co. And Gale, Curtis, and Fenner, London; and John Cumming, Dublin, 1814. – P. 495 – 498.

Соколовська Ю. С.,

кандидат філологічних наук,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,

м. Івано-Франківськ

ПОЛІТИЧНИЙ ГУМОР ВІД ІРЕН РОЗДОБУДЬКО (НА МАТЕРІАЛІ ДИЛОГІЇ «ОЛЕНІАДА»)

Події Помаранчевої Революції, розчарування нею та події, що передували Революції Гідності, для свідомих громадян були надто напруженими. Саме тому література не могла не зреагувати на такі події, адже, за словами С. Філоненко, «література й політика взаємодіяли в усі часи, красне письменство неоднораз слугувало формою виявлення переконань автора, знаряддям суспільної боротьби» [6, 63]. Не могла не зреагувати на політичні перипетії й відома сучасна українська письменниця Ірен Роздобудько, як свідомо громадянка своєї держави. У веб-

статті “Чи вміють сучасні українські письменники сміятися?” зауважено: “Прогресивний шлях для розвитку гумористичного напрямку в літературі – це вміння розповісти про будь-що смішно, але водночас не огидно, заплутано чи надміру сатирично”. Прикладом дотепного гумору в сучасній українській прозі є політична диалогія Ірен Роздобудько “Оленіада”.

Політичний роман як породження ХХ століття має свої специфічні жанрові ознаки: авантюризм, перенесення дії в іншу (“не свою”) країну (в диалогії – це країна Лапландія); політичний характер колізій та конфліктів – вони часто збігаються з болісними політичними сутичками сучасності (в романі – це події Помаранчевої революції, зазначені як Оленяча Толока, а також події 2013 року – передбачення початку Революції гідності). Разом з тим “політичний роман містить суто індивідуальні смисли, світогляд, установки, інтенції, які в сукупності відображають авторське сприйняття й оцінку політичної дійсності, представлену завдяки художній свідомості” [1, 282–283]. Окрім того, роль “політичного роману сьогодні може (і повинна) виявитися в іншому: не тільки художньо осмислити “нинішній день” – не тільки те, що вже відбулося, чого вже не змінити, а зазирнути в день прийдешній, осмислити художньо те, що може (мусить) відбутися” [3, 12].

Ірен Роздобудько визначає диалогію “Оленіада” як комедію абсурду. У романі є різкість, дошкульність, вибуховість, безжальність слова, а також трохи абсурду, побутового лексикону і психології “простого народу”. За словами Я. Голобородька, комедії у творі зовсім небагато: “авторська дефініція “комедія абсурду” оздоблюється не вельми веселими й більше того, сумно скупими виявами сміху, який спровоковано соціумно травматичними реаліями, що слугували основою цього тексту” [2, 8]. “За маскою іронізуючого автора проглядає мисткиня-громадянка, не байдужа до «триваючого в нашій країні абсурду» [6, 65]. Вибір дефініції диалогії “Оленіада” Ірен Роздобудько пояснює так: “Виходячи з тієї давньої істини, що коли закінчуються гнів і сльози – останньою зброєю стає... сміх. І останнім сміється той, кому немає чого втрачати. І сміючись – перемагає” [5, 4].

Диалогія Ірен Роздобудько “Оленіада” – політична сатира, основним формотворчим принципом якої, за словами П. Рихла, є “сміх – іронічне, гротескне або саркастичне глумління над яким-небудь об’єктом, явищем чи особою, котрим притаманне порушення органічності, зовнішньої або внутрішньої гармонії, розлад між явним і сутнім, формою і змістом, дійсністю та ідеалом” [4, 509]. Період Майдану 2004 року і помайдання, відтворений у першій частині диалогії, особливо тісно пов’язаний з динамікою націєтворення, втратою ілюзій і долею наших сподівань, тому так гостро на нього зреагувала художня література, зокрема й Ірен Роздобудько.

У романі “Оленіада” абсурд досягає критичної межі, тієї самої точки неповернення, про яку багато говорилося під час подій на Майдані. І після цієї межі у жителів оленячої України з’являється хоч надія: “... На далеких засніжених північних рівнинах старий ватажок стада на ім’я Сем здійняв догори свою заслужену безрогу голову. За ним підвів голову і тисячний оленячий молодняк. Так і стояли вони, звільнені діти снігів” [5, 221].

Комічним у диалогії є завуальованість прізвищ відомих одіозних політиків та назв їхніх партій, чим Ірен Роздобудько підкреслює власне, сповнене негачій, ставлення до означуваного: в образі Яна Кабатчика можна легко впізнати колишнього міністра освіти Яна Табачника, пана Разанова – Миколу Азарова, під партією “Наше – краще” можна упізнати партію В. Ющенка “Наша Україна”, під партією «Гегемонів» – Партію регіонів, а президента країни Лапландії, Великого Тата, можна асоціювати з колишнім президентом Віктором Януковичем. Порушує в романі Ірен Роздобудько й проблему “кнопкодавства” в українському парламенті, засуджуючи “законописців”, які приймають закони задля покращення життя, «не відходячи від місць свого перебування: “Голосували просто і демократично: посилаючи СМС на мобільний телефон головуєчого. Есемесіли хто з Карибів, хто з Канар, а хто і з власних плантацій, де рясними посівами сходов ягель” [5, 129].

У політичному ракурсі за допомогою засобів комічного Ірен Роздобудько обіграє ідею комунізму та подає суспільну реакцію на неї. В особі Івана Оленіна неважко впізнати «вождя світового пролетаріату» та основоположника комунізму Володимира Леніна. Рукописний лист

сторічної давнини, який в своїх архівах знайшов головний герой Валентин Ройтберг, і став зав'язкою другої частини дилогії "Оленіада". У ньому Іван Оленін так закликав до ідеї оленізму: "Олені мають замінити робітникам все! Якщо треба, то й рідну матір! Олені – передусім! Олені – честь, совість і розум нашої епохи! Вдаримо оленем по нехлюйству!.. На рахунок – кожне копито. Але, повірте, настануть часи, коли ідеї оленізму завоюють увесь світ!" [5, 116–117]. Саме після викриття "сторічного" листа і "почалася буря" проти штучного насадження ідей оленізму. Розпочався протест громадян оленячої країни демонтажем пам'ятників Іванові Оленіну. Як бачимо, Ірен Роздобудько немовби передбачила панорамне переосмислення й очищення Української держави від наслідків комуністичного режиму – Революцію гідності. Не передбачила лише письменниця, якою великою ціною Україна заплатить за помилки минулого і сьогодення.

Отже, так як сміхова культура для українців є національною, Ірен Роздобудько вміло перейняла цей досвід і створила політичний роман "Оленіаду", сповнений іронічного споглядання української дійсності. Таким чином письменниця вголос заявляє про суспільні вади, у чому їм допомагають різні засоби творення комічного, а насамперед – сатира: це духовна сліпота, обмеженість, нівеляція високих ідеалів і традиційних істин тощо. Завдяки сміху як формотворчої складової аналізованої дилогії авторка особливо тонко й чуйно реагує на все негативно-неприйнятне, відчуває і підкреслює диспропорцію між явищами потворними й естетичним ідеалом прекрасного.

Література

1. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману / Т. Бовсунівська. – Харків : Діса плюс, 2015. – 368 с.
2. Голобородько Я. Елізіум. Інкорпорація стратогом / Я. Голобородько. – Харків : Фоліо, 2009. – 187 с.
3. Моторнюк І. Політичний роман сьогодні / Ігор Моторнюк // Літературна Україна. – 2013. – № 10. – С. 12.
4. Рихло П. Сатира / П. Рихло // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – С. 509.
5. Роздобудько І. Оленіада / І. Роздобудько. – Харків : Фоліо, 2014. – 222 с.
6. Філоненко С. «Юля косу носить»: гендерні стереотипи в сучасній політичній сатирі / С. Філоненко // Слово і час. – 2007. – № 11. – С. 63–73.

Титаренко Е.А.,

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

КОМИЧЕСКОЕ В МЕТАТЕКСТУАЛЬНОМ ХУДОЖЕСТВЕННО-ГНОСЕОЛОГИЧЕСКОМ ПРОЕКТЕ В. ПЕЛЕВИНА

Творчество современного прозаика В. Пелевина – особого рода метатекстуальное, художественно-гносеологическое исследование, эстетический проект, последовательно реализуемый автором. Важным устойчивым мотивом произведений писателя, фикциональность которых педалируется повествователем и сознательно оговаривается героями, являются метапассажи о словах, неразрывно связанные с авторскими размышлениями над природой когнитивных процессов. Герои Пелевина пытаются ответить на вопросы, кто они есть, где они существуют, а также безуданно ищут то самое «главное слово», которое может быть именем Творца Вселенной. В стремлении писателя художественно отразить заведомо невоплотимое в словах знание, прояснить особенности протекания процесса постижения человеком себя и мира в аспекте языка кроется одна из причин повышенной метатекстуальности прозы Пелевина.

Метатекстуальные произведения ориентированы в первую очередь на перманентную работу с реальностью слова, верификацию его возможностей. Главным объектом рефлексии таких автореферентных текстов оказывается язык как условная семиотическая система и как